

บทที่ 2

เมืองเชียงดาว: แม่นะ

ตำบลแม่นะ ตั้งอยู่ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในทุ่งราบเนื้อที่ประมาณ 20,000 ไร่ เป็นที่ตั้งของดอยหลวงเชียงดาวและภูเขาสลับซับซ้อนอีกหลายลูก ซึ่งอุดมไปด้วยความสมบูรณ์ของป่าเบญจพรรณ ป่าสัก และป่าเต็งรัง นอกจากนี้ประวัติศาสตร์ที่ยาวนานกว่า 8 ศตวรรษ ทั้งยังมีเรื่องราว และตำนานที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหลวงคำแดงผู้ที่เชื่อว่า มีหน้าที่เฝ้ารักษาถ้ำและดอยหลวงเชียงดาว

2.1 ประวัติศาสตร์เชียงดาว

จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ พบว่า เชียงดาวได้ปรากฏชื่อตั้งแต่ พญามังราย กษัตริย์องค์ที่ 1 แห่งล้านนาในนคร ในช่วงที่พญาไชยสงครามกษัตริย์องค์ที่ 2 แห่งล้านนาในนคร ครองราชย์ ปี พ.ศ.1854-1861 พญาไชยสงครามเป็นพระราชโอรสพระองค์ที่สองในพญามังราย มีพระนามเดิมว่าเจ้าขุนคราม เสวยราชย์สืบสันตติวงศ์เป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรล้านนา สืบต่อจากพระราชบิดา ในปี พ.ศ. 1860 ขณะขึ้นเสวยราชย์พระองค์มีพระชนมายุได้ 55 พรรษา พญาไชยสงครามนับเป็นปิยราชโอรส เพราะทรงเป็นเสมือนพระพาหาเบื้องขวาของพญามังรายพระราชบิดา ในการสถาปนาอาณาจักรล้านนาขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 พระองค์ทรงเป็นนักรบที่เก่งกล้าสามารถ หลังจากที่ทรงมีชัยชนะต่อพญาเบิก เจ้าผู้ครองนครหริภุญชัย ในการยุทธครั้งใหญ่เมื่อปีพุทธศักราช 1839 พระราชบิดาได้สถาปนาให้เป็นมหาลุราช และโปรดพระราชทานเมืองเชียงดาวให้เป็นบำเหน็จรางวัล

เชียงดาวเป็นเมืองที่มีความเก่าแก่ หากจะสืบค้นก็จะพบว่า เมืองเชียงดาวเป็นเมืองโบราณที่มีอายุประมาณ 814 ปี เชียงดาวเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความสำคัญในการเป็นอำเภอด่านกาน้ำดื่มของแม่น้ำปิง นอกจากนี้ยังมีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์มายาวนาน โดยมีอายุในการจัดตั้งเป็นอำเภอครบ 100 ปี เมื่อ พ.ศ. 2553 นับถึงปัจจุบันอำเภอเชียงดาวมีอายุรวม 111 ปี จึงถือได้ว่า อำเภอเชียงดาวเป็นอำเภอที่มีความสำคัญทั้งทางด้านยุทธศาสตร์ สังคม ประวัติศาสตร์ รวมถึงเศรษฐกิจ และควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง การที่อำเภอเชียงดาวมีประวัติศาสตร์อันยาวนานนี้ได้ส่งเสริมความเชื่อผ่านพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์จากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างต่อเนื่องยาวนานจนกลายเป็นบทบาทสำคัญของสังคมอันแน่นแฟ้น(สุกัญญา อินทวันและคณะ,2559)

ดอยหลวงเชียงดาวอยู่ในอำเภอเชียงดาว ตำบลเชียงดาว แม่นะ เมืองคอง และเมืองงาย สูงประมาณ 2,225 เมตร มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ดอยอ่างสลุงเชียงดาว” อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เชียงดาว เป็นดอยที่สูงเป็นอันดับ 3 ของประเทศไทยรองจากดอยอินทนนท์ และดอยผ้าห่มปก ดอยเชียงดาวเป็นเขาหินปูน อายุราว 230-250 ล้านปี เกิดจากการทับถมของตะกอนของสิ่งมีชีวิตจาก ทะเล เช่นปะการังและหอย แสดงว่าบริเวณนี้เคยเป็นทะเลมาก่อน อย่างไรก็ตามดอยเชียงดาวอยู่ใน เทือกเขาถนนธงชัย เนื่องจากเป็นดอยขนาดใหญ่และสูงมาก ชาวบ้านจึงเรียกว่า ดอยหลวง อุณหภูมิ บนดอยจะเย็นตลอดทั้งปี มีเมฆหมอกปกคลุมโดยเฉพาะในฤดูหนาว ดอยเชียงดาวเป็นเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า มีสัตว์ป่าหายากอาศัยอยู่ เช่น ไก่ฟ้าหางลายขวาง กวางผา เลียงผา ผีเสื้อมิงเชียงดาว และ นกกว่า 300 พันธุ์ เป็นต้น

ตำนานของดอยหลวงเชียงดาวอ้างอิงมาจากตำนานพระเจ้าเลียบโลกว่า สมเด็จพระสัมมา สัมพุทธเจ้าได้เคยเสด็จมาสร้างน้ำ ณ ดอยแห่งนี้ โบราณจึงเรียกสถานที่ดังกล่าวว่า “อ่างสร้ง” ออก เสียงว่า “อ่างสะหร้ง” แล้วเพี้ยนกลายมาเป็น “อ่างสลุง” ซึ่งภาษาล้านนาแปลว่าขันน้ำใบใหญ่ ใน ที่สุด และจากคำทำนายของพระพุทธองค์ ซึ่งกล่าวเอาไว้ว่า “ดอยแห่งนี้สูงนัก สูงเพียงเดือนเพ็ญดาว ภายหน้าจักเกิดเมืองชื่อเมือง เพ็ญดาว” ซึ่งต่อมาภายหลังเพี้ยนเสียงมาเป็น “เชียงดาว” ดังปรากฏ ในปัจจุบันสมัย ยังมีตำนานอันยิ่งใหญ่ของดอยหลวงเชียงดาวอีกตำนานหนึ่ง คือตำนาน “เจ้าสุวัณณะ คำแดง” ตำนานนี้มีเนื้อหาเชื่อมโยงกับเมืองเชียงใหม่อย่างชัดเจน เนื่องจากกล่าวถึง “เจ้าหลวงคำ แดง” ผู้เป็นเทพเจ้าอารักษ์เมืองเชียงใหม่มาแต่อดีตกาล ด้วยในสมัยดึกดำบรรพ์ก่อนพุทธกาล คน ทั้งหลายไม่มีศีลธรรมส่งกลิ่นเหม็นไปถึงพรหมโลก ร้อนถึงพระอินทร์ต้องลงมาดูแลความประพฤติของ มนุษย์ แต่พระอินทร์ต้องการให้มนุษย์สั่งสอนกันเอง จึงเลือกเอาเจ้าสุวัณณะคำแดง หรือเจ้าหลวงคำ แดง ผู้มีนิวาสสถานอยู่ทางทิศเหนือมาจัดการสร้างเมืองล้านนา และสั่งสอนให้ผู้คนให้อยู่ในศีลในธรรม รักษาศีลห้าศีลแปด ครั้นเจ้าหลวงคำแดงสิ้นชีพ วิญญาณของเจ้าหลวงได้สถิต ณ ดอยหลวงเชียงดาว และมีฐานะเป็นอารักษ์ใหญ่ เป็นประมุขแห่งบรรดาผีทั้งหลายในล้านนา ดอยหลวงเชียงดาวจึงมี ความสำคัญยิ่งต่อเมืองเชียงใหม่ในหลาย ๆ ด้าน และยังมีถ้ำเชียงดาวที่คนโบราณเชื่อว่ามีสิ่งของล้ำค่า ที่สุดอยู่ในถ้ำ ซึ่งมีเจ้าสุวัณณะคำแดงเป็นผู้ปกป้องดูแลรักษา ตำนานเหล่านี้จึงทำให้ดอยหลวงเชียงดาว เป็นดอยศักดิ์สิทธิ์ของคนล้านนาแต่ไหนแต่ไรมา (ชมรมฮักตัวเมือง สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2561)

เชียงดาวถือว่าเป็นหัวเมืองของเมืองเชียงใหม่ ซึ่งดอยหลวงเชียงดาวเต็มไปด้วยเรื่องเล่า ตำนานของเชียงดาวสมัยก่อน ชาวบ้านได้บอกเล่ากันว่าเจ้าหลวงคำแดงตามกวางทองมาและ กวางทองได้พาเจ้าหลวงคำแดงเข้าถ้ำเชียงดาวแล้วไม่ออกมาจนถึงปัจจุบัน ในตำนานอนาคตเจ้าหลวง คำแดงจะเป็นผู้ที่เข้ามาปรับมนุษย์ในยุค พระพุทธศาสนาในปีพ.ศ. 2500 ต่างๆและกวางทองที่นำพา

มานั้นคือ นางอินเหลาซึ่งปรากฏว่านางอินเหลาก็เป็นพระชายาของเจ้าหลวงคำแดงจากนั้นเจ้าหลวงคำแดงก็กลายเป็นประมุขเทพเจ้าของอาณาจักรล้านนา คือคนล้านนาทั้งหมดก็จะนับถือผีเจ้าหลวงคำแดง ซึ่งถือว่าเป็นผีปู่ย่า สมัยก่อนอาณาจักรล้านนาจะยังคงนับถือผีจะมีภูเขาศักดิ์สิทธิ์ของอาณาจักรล้านนาในสมัยก่อนด้วย สถานที่ดอยหลวงเชียงดาวถือว่าเป็นสถานที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ของเมืองเชียงดาวเต็มไปด้วยความเชื่อที่ชาวบ้านยกย่องภูเขานี้ และจะมีวัดโบราณคือ วัดใจ(ดงเทวี) มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เชียงดาวคือ เป็นสถานที่อยู่ในเขตเมืองเก่าเชียงดาวในสมัยที่พระยามังราย และพระยามังรายได้ส่งราชโอรสเข้ามาปกครองเมืองและราชโอรสองค์นั้น คือ พญาไชยสงคราม คำว่าดงเทวินั้นมีที่มาคือ เจ้าหลวงคำแดงมาเจอกับกวางทองที่กลายร่างนางอินเหลา ซึ่งวัดใจ(ดงเทวี) แห่งนี้มีโบราณสถานที่เกี่ยวกับอดีตของเจ้าหลวงคำแดงมาเจอกับกวางทองอีกด้วย และยังพอมิชาวก้าแพงเมืองเก่าอยู่เป็นลักษณะของดินมี 2 ชั้นของเมืองก็จะเป็นเมืองในเขตเมืองเชียงใหม่จะมีลักษณะเป็นทรงกลมมากกว่า ซึ่งในตำนานเมืองเชียงใหม่ ก็ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าเมืองเชียงดาวนั้น พญามังรายได้ยกให้กับพญาไชยสงคราม หลังจากที่พญาไชยสงคราม ไปรบกับเจ้าพ่อขุนตาล(พญาเบิก)ชนะ และเจ้าพ่อขุนตาลก็ย้ายไปอยู่เมืองลำปาง และจะกลับมาตีเมืองเชียงดาวอีกครั้งเพื่อเอาคืนพญาไชยสงคราม แต่ก็ยังแพ้การโจมตีอีกรอบพญาไชยสงครามจึงถูกพญามังรายยกเมืองเชียงรายปกครองและยกเมืองเชียงดาวให้เป็นเมืองบำเหน็จอีกหนึ่งเมือง เมืองเชียงดาวถือว่าเป็นเมืองลูกช้างหางเมืองเชียงใหม่อีกด้วย และสถานที่เมืองโบราณของเชียงดาวในอดีตนั้นเป็นผังเมืองเหมือนสมัยพญามังรายปกครองอยู่ คือเป็นลักษณะขุดไปตามภูมิประเทศส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะวงกลมเป็นการทดน้ำเข้ามาใช้ในเขตเมือง ในตำนานได้บอกว่าในเขตเมืองเก่ามีปราสาทเล็กๆของพญาไชยสงครามบริเวณแถบวัดใจ(ดงเทวี) สำคัญในดินแดนล้านนาจะมีหลายมิติ ซึ่งมีตีความเชื่อมีความสำคัญ คือเป็นที่ของผีอารักษ์ขาใหญ่ของอาณาจักรล้านนา ดังนั้นถ้าในเมืองเชียงใหม่จะมีการประกอบพิธีการต่าง ๆ นั้นจะต้องมาบอกกล่าวเจ้าหลวงคำแดงก่อน ในทางประวัติศาสตร์เมืองเชียงดาวก็เป็นอยู่ซ้ำซ้อนน้ำของเมืองเชียงใหม่ เพราะค่อนข้างมีพื้นที่ราบมากกว่าเมืองอื่น จึงเป็นแหล่งผลิตอาหารต่างๆที่จะส่งให้กับพลเชียงใหม่เวลาจะไปรบกับทางพม่า และเมืองเชียงดาวยังเป็นสถานที่เจรจากัน นัดพบกันระหว่างทูตล้านนากับทางทูตพม่า เพราะเมืองเชียงดาวมีเส้นทางไปยังเมืองพม่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เจ้าปู่พญาอินเฒ่า ท่านได้ปกครองดูแลเมืองเชียงดาว และนำชาวบ้านเฒ่าไปตั้งถิ่นฐานที่บ้านถ้ำเชียงดาวเพื่อไป บูรณปฏิสังขรณ์ที่วัดถ้ำเชียงดาวซึ่งทางเมืองงายก็มีการส่งพญาเชื่อนเพชรเข้ามาปกครอง เพราะว่าเชียงดาวมีพรมแดนติดต่อกับเมืองพม่า

วัด(ดงเทวี) ได้สร้างขึ้นเมื่อ 700 ปีก่อน ซึ่งทางพญาไชยสงครามก็ต้องย้ายไปเมืองเชียงราย จึงยกเมืองเชียงดาวให้กับทางเทวี และสมัยนั้นมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองอาณาจักรล้านนาจึงล่มสลายลงไป และปีพุทธศักราช 2544 มีการสร้างวัดใจ(ดงเทวี) ขึ้นอีกครั้ง ซึ่งได้ตั้งชื่ออีกครั้งเป็นวัดไชยสงคราม วัดใจ(ดงเทวี) ในรอบๆวัดนั้นมีด้านหน้าติดกับน้ำปิง มีด้านหลังติดต่อยหลวงเชียงดาว และมีวัดล้อมรอบอยู่ในรัศมีกว้างประมาณ 4 ตารางกิโลเมตรด้วย(องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2563)

2.2 ตำนานเจ้าหลวงคำแดงและถ้ำเชียงดาว

ภาพที่ 2.1 เจ้าหลวงคำแดง

ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่

เรื่องราวที่เล่าขานสืบต่อกันมาเป็นอมตะคู่กับดอยหลวงเชียงดาว คงจะไม่มีสิ่งใดเทียบเทียม"ตำนานเจ้าหลวงคำแดง" และ "ตำนานถ้ำเชียงดาว" ซึ่งร้อยเรียงผสมผสานกับความเชื่อของคนท้องถิ่นได้อย่างลงตัว ตำนานเกี่ยวกับเจ้าหลวงคำแดงถูกถ่ายทอดออกมาหลายเรื่องราวด้วยกัน แม้จะมีความต่างในรายละเอียด ทว่าหากพิจารณาให้ถึงแก่นแล้ว เจ้าหลวงคำแดงก็เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งขุนเขา เป็นเจ้าแห่งผีทั้งหลาย เป็นที่เคารพ สักการะ ของชาวเหนือ อย่างไม่มีวันเปลี่ยนแปลง และถ้ำเชียงดาวซึ่งเชื่อกันว่า เป็นเมืองเทวาของเจ้าหลวงคำแดง ตั้งอยู่ด้านหน้าของดอยหลวงเชียงดาว ซึ่งเป็นขุนเขาที่ชาวเชียงใหม่นับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เชื่อว่าเป็นที่สถิตของผีเมืองเชียงใหม่ทุกองค์ตั้งแต่ก่อนพญามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่ ผีเมืองเชียงใหม่มีเจ้าหลวงคำแดงเป็นประธานใหญ่กว่าผีเมืองทั้งหมดมีเรื่องเล่าว่าทุกวันพระผีทุกผีในเมืองเชียงใหม่จะต้องไปร่วมเฝ้าและประชุมที่ดอยหลวงเชียงดาว ซึ่งในถ้ำเชียงดาวจะมีห้องโถงขนาดใหญ่ที่เชื่อว่าเป็นห้องประชุม ในวันนั้นผีจะไม่เข้ามาหลอกลอนชาวบ้าน

นอกจากนี้ยังมีเรื่องเล่าอีกว่า ฝึเมืองที่ดอยหลวงเชียงดาวได้เก็บข้าวจากชาวนาทุกคนที่ว่างไว้ เช่นไห้วพระแม่โพสพและเป็นค่าน้ำหัวนา ซึ่งจะนำข้าวไปวางไว้ที่หัวนาก่อนที่ชาวนาจะนำข้าวมาใส่ในยุ้งฉาง ข้าวเหล่านี้ฝึเมืองจะนำมากิน แล้วจะเหลือเพียงเปลือกหรือแกลบไว้ซึ่งจะเก็บเปลือกข้าวหรือแกลบไว้ในถ้ำแห่งหนึ่งทางทิศใต้ไม่ไกลจากดอยหลวงเชียงดาวชื่อว่า "ถ้ำแกลบ" ความศักดิ์สิทธิ์ของดอยหลวงมีเพียงแต่ชาวบ้านจะเล่าสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนแล้ว พระสงฆ์ในเขตล้านนาก็ได้แต่งและคัดลอกคัมภีร์ใบลานชื่อ ตำนานถ้ำเชียงดาวไว้หลายสำนวน ทั้งที่พบในเชียงใหม่และเมืองอื่นๆที่ห่างไกลออกไป เช่น ที่เมืองน่าน เป็นต้น(ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, 2535)

ภาพที่ 2.2 ถ้ำเชียงดาว

ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่

เจ้าหลวงคำแดงเจ้านาน แห่งอมตะนิยาย

มีหลายเรื่องราวที่เล่าสืบทอดกันมาเกี่ยวกับเจ้าหลวงคำแดงเป็นไปในลักษณะของ อมตะนิยาย พิศวาส อาทิ เล่าเป็นนิยายปรัมปรายุคต้นพุทธกาล กล่าวถึง สมเด็จพระอัมรินทร์ราชเจ้า ประมุขแห่งปวงเทพทวารได้ดำริให้จัดทำสิ่งวิเศษเพื่อองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าศรีอาริยะเมตตรัยที่จะมาตรัสรู้พระสัจธรรมในอนาคต ได้เล็งเห็นว่าถ้ำเชียงดาวเป็นสถานที่เหมาะสมแก่การเก็บรักษาของวิเศษเหล่านั้น เพราะลึกเข้าไปในถ้ำจนสุดประมาณมิได้ เป็นเมืองแห่งพวงเครื่องอสุรกาย เรียกว่าเมืองลับแล มีความเป็นอยู่ลึกลับแต่เป็นทิพย์ ผู้คนทั้งหลายในมนุษย์โลกธรรมดาที่เต็มไปด้วยกิเลสยากนักที่จะเข้าไปพบเห็นได้ เพราะมีด่านกัณฑ์ตรายต่างๆมากมายหลายชั้นกั้นขวาง ไว้เป็นอุปสรรค มียักษ์สองผัวเมียบำเพ็ญภาวนารักษาศีลเพราะได้ปฏิบัติตนเป็นผู้ถึงซึ่งพระรัตนตรัยจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

โดยมีนางผู้เลอโฉมนามว่า "อินเหลา" อยู่ปรนนิบัติบิดามารดาผู้ทรงศีลทั้งสอง จนวันหนึ่งได้พบกับ เจ้าหลวงสุวรรณคำแดง ยุวราชหนุ่ม ซึ่งเสด็จมาประพาสป่าจากแคว้นแดนไกล ได้บังเกิดความหลงใหลในความงามของนาง ก็ได้พยายามติดตามนางไปจนถึงถ้ำเชียงดาว และทิ้งกองทหารของพระองค์ไว้เบื้องหลัง จากนั้นก็ไม่กลับออกมาอีกเลย ว่ากันว่าเจ้าหลวงสุวรรณคำแดงอยู่ครองรักกับเจ้าแม่อินเหลาที่ถ้ำเชียงดาวนั่นเอง ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า จะมีเสียงดังสะเทือนจากดอยหลวงเชียงดาว ปรากฏเป็นลูกไฟ ขนาดลูกมะพร้าว สว่างจ้าพุ่งหายไปบนดอยนางซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของดอยหลวงเชียงดาว ซึ่งมีความเชื่อว่า เจ้าหลวงสุวรรณคำแดงลั่นอะม็อกไปเยี่ยมเจ้าแม่อินเหลาที่ดอยนางนอกจากนี้ยังมีตำนานเจ้าหลวงคำแดง จากเอกสารที่เขียนขึ้นโดย พระมหาสถิตย์ ดิกขญาโณ กล่าวไว้ว่า พระผู้เป็นเจ้าได้ปกาศิตให้เทวดายักษ์ตนหนึ่งนามว่า เจ้าหลวงคำแดง กับบริวาร 10,000 คนมารักษาของวิเศษในถ้ำเชียงดาว เพื่อรักษาไว้ให้ พระเจ้าทรงธรรมมิกราชใช้ปราบมนุษย์อธรรมในอนาคต ซึ่งนามเดิมของเจ้าหลวงคำแดง คือ "เจ้าสุวรรณคำแดง" ผู้ซึ่งจะมีหน้าที่เฝ้ารักษาถ้ำและดอยหลวงเชียงดาว จะหมดเวลาของการเฝ้ารักษาเมื่อพระเจ้าทรงธรรมมาปราบมนุษย์อธรรมเสียก่อน และกล่าวถึงเทวดาผู้เป็นชายาของเจ้าหลวงคำแดงมีนามว่า "จอมเทวี" สถิตอยู่ที่ดอยนาง ว่ากันว่าต่างรักษาศีล 8 จึงหาได้อยู่ร่วมกันไม่ ก่อนที่เจ้าหลวงคำแดงและจอมเทวีจะมาอยู่ที่ดอยหลวงเชียงดาวนั้น ชะรอยว่านางจอมเทวีมีนิवासสถานบ้านเมืองอยู่เดิมอยู่ทางทิศใต้ ไม่ปรากฏชื่อแน่ชัด ส่วนเจ้าหลวงคำแดงนั้นเป็นบุตรของเจ้าเมืองพะเยานามว่า สุวรรณคำแดง ซึ่งพระบิดาได้สั่งให้เจ้าหลวงคำแดงพร้อมทหารไปรักษาด่านชายแดนเพื่อป้องกันศัตรู ได้มาพบเห็นสาวงามนางหนึ่ง จึงได้ติดตามนางไปแต่ไม่พบ เจอเพียงกวางทองตัวหนึ่ง จึงสั่งให้ทหารติดตามเจ้ากวางทองตัวนั้นไป และกำชับว่าต้องจับเป็นห้ามทำร้ายเจ้ากวางทองเด็ดขาด เป็นเวลา 3 วันก็ไม่สามารถจับเจ้ากวางทองได้ แต่เจ้าหลวงคำแดงก็ยังไม่ละความพยายาม นำทหารติดตามไปเรื่อยๆ หมายจะจับกวางทองให้ได้ จนเวลาล่วงเลยไป 10 วันก็ยังไม่พบเจ้ากวางทอง คงเห็นแต่รอยเท้าเท่านั้น และในวันหนึ่งสิ่งที่ปรากฏแก่สายตาเจ้าหลวงคำแดงและเหล่าทหารก็คือ ทรายของกวางทอง อยู่ใกล้กับหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านสบคาบจากตำนานเจ้าหลวงคำแดงนั่นเอง

จากนั้นเจ้าหลวงคำแดงก็ติดตามเจ้ากวางทองไปในป่าแห่งหนึ่ง ชื่อว่าดงเทวี ทันทิที่เจ้าหลวงคำแดงตามไปพบ จึงสั่งให้ทหารกระจายกำลังโอบล้อมไว้พร้อมประกาศว่า หากกวางทองหลุดออกจากด่านของผู้ใดผู้นั้นจะต้องถูกตัดหัว ในที่สุดกวางทองตัวนั้นก็หลุดออกมาจากวงล้อมวิ่งผ่านไปทางที่เจ้าหลวงคำแดงอยู่ ดังนั้นเจ้าหลวงคำแดงจึงต้องไปติดตามกวางทองด้วยตัวเองและให้ทหารคอยอยู่ที่ดงเทวี และสั่งว่าหากเกิน 7 วันแล้วพระองค์ยังไม่กลับให้กลับกันมาก่อน แล้วก็ติดตามกวางทองตัวนั้นไปทางทิศตะวันตก ซึ่งกวางทองมุ่งหน้าไปสู่เขาใหญ่ลูกหนึ่ง แล้วกลายร่างเป็นคนเข้าไปยังถ้ำเชียงดาว เจ้าหลวงคำแดงจึงตามเข้าไปในถ้ำ ทรายเท้าทุกวันนี้นี้ยังไม่กลับออกมา ผู้คนเชื่อว่าพระองค์สิงสถิต

รักษาถ้าเชียงดาว จึงตั้งศาลไว้ชื่อว่า ศาลเจ้าหลวงคำแดง และมีรูปปั้นกวางทองด้วย(ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่, 2535)

เจ้าหลวงปทุมกษัตริย์ ล้านนา

ตำนานสุวรรณคำแดงหรือตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ที่กล่าวถึงเวียงโบราณในตำนาน คือ เวียงล้านนา เวียงนารัฐะ เวียงเจ็ดลิน เวียงสวนดอกและเวียงนพบุรีนั้น ได้รับการคัดลอกสืบต่อกันมาหลายสำนวน และเรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น ตำนานสุวรรณคำแดงฉบับวัดเจดีย์หลวง ดังที่สงวน โชติสุขรัตน์เขียนในหนังสือ ประชุมลานนาไทย ในคัมภีร์ใบลาน วัดอภัย ของอำเภอเวียงสา จ.น่าน มีเรื่องราวที่กล่าวถึงเจ้าหลวงคำแดงอย่างมีที่มาที่ไปพร้อมกับความสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของอาณาจักรนามว่า "ล้านนา" ไว้ดังนี้ เจ้าหลวงคำแดงเป็นราชบุตรของ "พญาโจรณี" (ตำนานว่าเคยเป็นโจรมาแต่อดีตชาติ)มีหน้าที่ปราบคนที่ไม่เชื่อฟัง วันหนึ่ง พระวิสุทธิกรรมแปลงกายเป็นกวางทองลงมาเดินในสวนให้พญาโจรณีเห็น เมื่อพญาโจรณีพบกวางทองจึงสั่งให้ราชบุตรชื่อว่า เจ้าหลวงคำแดงออกไปติดตามกวางทองตัวนั้นให้ได้ เจ้าหลวงคำแดงและทหารออกติดตามกวางทองมาจนถึงเชิงดอยอย่างสร่ง (อ่างสลุ่) มีนางคนหนึ่งอยู่ที่เชิงดอยอย่างสร่งรู้ว่าเจ้าหลวงคำแดงมาถึงด่านป่าไถ่เชิงดอยอย่างสร่ง นางออกมารอดูเจ้าหลวงคำแดง ทั้งสองคนพบกันแล้วเกิดความชอบพอรักใคร่ นางชวนเจ้าหลวงคำแดงได้พักแรมอยู่กับนางที่ดอยอย่างสร่งแห่งนั้น ทหารที่เดินทางรอนแรมมากับเจ้าหลวงคำแดงเกิดความเบื่อหน่ายอยากกลับบ้านเมืองของตน

ภาพที่ 2.3 ดอยหลวงเชียงดาว

ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่

ต่อมาทหารก็ได้พบกับฤๅษีตนหนึ่ง ฤๅษีแนะนำและทำนายว่า บริเวณสถานที่เชิงดอยหลวงนี้เป็นชัยภูมิที่ดี ควรให้เจ้าหลวงคำแดงสร้างบ้านเมืองที่เชิงดอยแห่งนี้ จะอุดมสมบูรณ์มั่งมีด้วยทรัพย์สมบัติ ทหารกลับลงมาบอกความของฤๅษีกับเจ้าหลวงคำแดง เจ้าหลวงคำแดงจึงสร้างเมืองตามคำฤๅษี เมื่อสร้างเมืองแล้วชื่อเมืองใดจึงจะเหมาะสม แต่ยังไม่หาชื่อเมืองไม่ได้ ทหารจึงตกลงกันว่าเราควรร่วมทำนายว่าแท่นบรรทมของเจ้าหลวงคำแดงมีน้ำหนักเท่าใด ทหารร่วมกันทำนายอย่างสนุกสนานแล้วชั่งน้ำหนักแท่นบรรทมของเจ้าหลวงคำแดง มีน้ำหนัก 1 ล้านหน่วย พวกเขาจึงตกลงเรียกเมืองนี้ว่าเมืองล้านนา เจ้าหลวงคำแดงอยู่กับนางอินทร์เหล่าที่ดอยอย่างสงครจนสิ้นอายุ ตามความเชื่อของคนล้านนา ผู้ใดสร้างบ้านสร้างเมือง เมื่อผู้นั้นตายไปแล้ว จะได้รับการยกย่องให้เป็น เลื้อบ้านหรือเลื้อเมือง ของบ้านเมืองนั้น เจ้าหลวงคำแดงจึงกลายเป็นผีเมือง ปกปักษ์รักษาเมืองล้านนารวมทั้งเมืองเชียงดาวและเมืองเชียงใหม่ตามลำดับ เป็นอารักษ์เฝ้าแทนเมืองเชียงดาวและล้านนาถือว่าเมืองเชียงใหม่มีเทวดาคำแดงเป็นเค้าวและเทวดาอารักษ์ทั้งหลายเฝ้าแทนเมือง”

ภาพที่ 2.4 ดอยหลวงเชียงดาว

ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่

ก่อนที่เมืองเชียงใหม่จะเสียเอกราชแก่พม่า สมัยนั้นเจ้าเมืองเชียงใหม่คือพระเมกุฏิสุทิวังค์ หรือเจ้าฟ้าแม่กุ(ปกครองระหว่าง พ.ศ.2094 - 2170) และกษัตริย์พม่านามว่าพระเจ้าบุเรงนองนั้น ดำเนินถึงสาเหตุการเสียเมือง เจ้าเมืองละทิ้งจารีตบ้านเมืองเดิมของตน ทำให้ผีเมืองทั้งหลายไม่ช่วย ปกปักษ์รักษาเมืองเชียงใหม่จึงเสียเอกราชแก่พม่า ชาวเมืองเชียงใหม่ยังเชื่อว่าผีเมืองทั้งหมดจะปกปักษ์รักษาบ้านเมืองเชียงใหม่ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อมีการเซ่นไหว้ผีเมืองเชียงใหม่ทุกปี ผู้ทำพิธีจะกล่าวคำอันเชิญเจ้าหลวงคำแดงซึ่งเป็นหัวหน้าผีและผีเมืององค์อื่นๆ อีกหลายองค์ นอกจากนี้ประเพณี

ไห้วผีครูช่างขอเมืองลำปาง ในพิธีคนทรงหรือผู้ทำพิธีจะกล่าวนามของเจ้าหลวงคำแดงด้วยสะท้อนถึงความเชื่อเรื่องเจ้าหลวงคำแดงที่กระจายออกไปถึงต่างเมืองในลักษณะพิธีกรรมและการคัดลอกตำนานดอยหลวงเชียงดาว เนื่องจากในสมัยที่เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของการศึกษาของพระสงฆ์ และศูนย์กลางอำนาจแห่งล้านนา ฝัเมืองเชียงใหม่จึงยิ่งใหญ่ไปด้วย เพราะความศรัทธาในพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่นั่น ได้ต่อยอดความสำคัญของดอยหลวงเชียงดาวให้มีความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นไปอีก เพราะถือว่าเป็นพุทธสถานอีกแห่งหนึ่งซึ่งชาวพุทธและชาวล้านนาทั้งปวงจะมากราบไหว้ เพราะมีพระพุทธรูป เจดีย์ ต้นโพธิ์ รวมทั้งฤๅษีและที่สำคัญคือ มีดวงวิญญาณของเจ้าหลวงคำแดงสิงสถิตอยู่นั่นเอง(ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, 2535)

2.3 ความเป็นมาของอำเภอเชียงดาว

เชียงดาวเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน เป็นส่วนหนึ่งในดินดอนล้านนา ก่อนที่จะผนวกรวมเข้ากับสยาม จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

วันที่ 12 กรกฎาคม 2451 ยกฐานะจากกิ่งอำเภอเชียงดาว เป็นอำเภอเชียงดาว

วันที่ 7 มกราคม 2500 จัดตั้งสุขาภิบาลเชียงดาว ในท้องที่บางส่วนของตำบลเชียงดาว

วันที่ 26 กรกฎาคม 2520 ตั้งตำบลเปียงหลวง แยกออกจากตำบลเมืองแหง

วันที่ 16 สิงหาคม 2522 ตั้งตำบลปิงโค้ง แยกออกจากตำบลเมืองงาย

วันที่ 5 พฤษภาคม 2524 แยกพื้นที่ตำบลเมืองแหง และตำบลเปียงหลวง อำเภอเชียงดาว มาตั้งเป็นกิ่งอำเภอเวียงแหง ขึ้นกับอำเภอเชียงดาว

วันที่ 21 มิถุนายน 2526 ตั้งตำบลทุ่งข้าวพวง แยกออกจากตำบลเมืองงาย

วันที่ 3 พฤศจิกายน 2536 ยกฐานะจากกิ่งอำเภอเวียงแหง อำเภอเชียงดาว เป็น อำเภอเวียงแหง

วันที่ 7 ตุลาคม 2537 จัดตั้งสุขาภิบาลเมืองงาย ในท้องที่บางส่วนของตำบลเมืองงาย

วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ยกฐานะจากสุขาภิบาลเชียงดาว และสุขาภิบาลเมืองงาย เป็นเทศบาลตำบลเชียงดาว และเทศบาลตำบลเมืองงาย ตามลำดับ

คำขวัญอำเภอเชียงดาว

“เชียงดาว ชายแดน ถ้ำสวย ดอยสูง พระสถูปเมืองงาย กำเนิดสายแม่ปิง”

2.4 ข้อมูลพื้นฐานอำเภอเชียงดาว

อำเภอเชียงดาว ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน 25 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 72 กิโลเมตร

มีพื้นที่ประมาณ 2,169 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,355,625 ไร่ สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 400 เมตร จำแนกเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 124,130.50 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ 897,747 ไร่ และพื้นที่อื่นๆ 333,747.50 ไร่

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ และชายแดนด้านเมืองหลวงของรัฐบาลของประเทศพม่า
ทิศใต้	ติดอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอเชียงดาวมีหมู่บ้านที่ติดกับชายแดน บ้านป่าแฉะ เมืองหาง ประเทศพม่า โดยพื้นที่ติดต่อก็คือหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลเมืองนะมี 5 หมู่บ้าน ได้แก่

1) บ้านเมืองนะ	หมู่ที่ 1
2) บ้านแกน้อย	หมู่ที่ 2
3) บ้านไชยา	หมู่ที่ 9
4) บ้านอรุโณทัย	หมู่ที่ 10
5) บ้านเจือจันทร์	หมู่ที่ 13

1) ลักษณะทางภูมิประเทศ

โดยทั่วไปสภาพพื้นที่อำเภอเชียงดาวเป็นภูเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบเชิงเขา ส่วนที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเชียงดาว เป็นชุมชนหนาแน่นของอำเภอตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มของแม่น้ำปิง โดยมีทางหลวงสายเชียงใหม่-ฝาง หมายเลข 107 ผ่านขนานยาวเหนือ-ใต้ ความยาวประมาณ 38 กิโลเมตร บริเวณที่ราบกว้างประมาณ 4 กม. คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 48 ตร.กม. ความแตกต่างความสูงอยู่ในช่วงประมาณ 300-400 เมตร ของระดับน้ำทะเลปานกลางซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของตำบลเชียงดาวส่วนที่ตั้งของตำบลของตำบลแม่นะ ตำบลเมืองงาย ตำบลทุ่งข้าวพวง ตำบลปิงโค้ง ตำบลเมืองนะ และตำบลเมืองคอง เป็นบริเวณป่าไม้ภูเขาสูงเกือบทั้งหมด โดยเฉพาะตำบลเมืองคอง มีความสูงเฉลี่ยเกิน 1,000 เมตร ของระดับทะเลปานกลาง

ในพื้นที่อำเภอเชียงดาวมีภูเขาที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ดอยหลวงเชียงดาวสูง 2,175 เมตร ของระดับน้ำทะเลปานกลาง ดอยสันคมพราสูง 1,443 เมตร ดอยผาสามเส้าสูง 1,045 เมตร ดอยผาเอื้อง สูง 1,242 เมตร ดอยขุนแม่ระงอสูง 1,193 เมตร ลำน้ำที่สำคัญมีดังนี้

แม่น้ำปิง มีต้นกำเนิดจากดอยถั่วบริเวณชายแดนไทย-เมียนมาร์ ในท้องที่ตำบลเมืองนะ ไหลผ่านตำบลเมืองงาย ตำบลเชียงดาว ตำบลปิงโค้ง และตำบลแม่นะ เข้าสู่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ รวมความยาวที่ไหลผ่านอำเภอเชียงดาว ประมาณ 97 กิโลเมตร

แม่น้ำแตง มีต้นกำเนิดบริเวณดอยถั่วป่อง และดอยหลักแตงชายแดนไทย-เมียนมาร์ ในท้องที่อำเภอเวียงแหง ไหลผ่านตำบลเมืองคอง ไปสู่อำเภอแม่แตง รวมความยาวที่ไหลผ่านอำเภอเชียงดาว ประมาณ 35 กิโลเมตร

ห้วยแม่กะ มีต้นกำเนิดในตำบลเชียงดาว แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปิง มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ คือ หมู่ที่ 4,6,7,8 ตำบลเชียงดาว และหมู่ที่ 1 ตำบลแม่นะ

ห้วยแม่งาย มีต้นกำเนิดในท้องที่ตำบลเมืองงาย แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปิง มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ คือ หมู่ที่ 5,7 ตำบลเมืองงาย

ห้วยแม่เมะ มีต้นกำเนิดในท้องที่ตำบลแม่นะ แล้วไหลสู่แม่น้ำปิง มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ คือ หมู่ที่ 1,2,3 ตำบลแม่นะ

ห้วยน้ำซุ่ม มีต้นกำเนิดในตำบลแม่นะ แล้วไหลสู่แม่น้ำปิง มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ คือ หมู่ที่ 3,4 ตำบลแม่นะ

2) ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอเชียงดาวเป็นอำเภอที่มีสภาพอากาศค่อนข้างเย็นเกือบตลอดทั้งปี ลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึงเดือน พฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึงเดือน กันยายน

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึงเดือน กุมภาพันธ์

3) ภาคการปกครองและประชากร

การปกครอง แบ่งเขตการปกครองตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2459 เป็น 7 ตำบล 83 หมู่บ้าน (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2559) ดังนี้

1. ตำบลเชียงดาว	มี	16	หมู่บ้าน
2. ตำบลแม่นะ	มี	13	หมู่บ้าน
3. ตำบลปิงโค้ง	มี	16	หมู่บ้าน
4. ตำบลเมืองงาย	มี	11	หมู่บ้าน
5. ตำบลทุ่งข้าวพวง	มี	7	หมู่บ้าน
6. ตำบลเมืองนะ	มี	14	หมู่บ้าน
7. ตำบลเมืองคอง	มี	6	หมู่บ้าน

ข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เทศบาลตำบล 7 แห่ง คือ

1. เทศบาลตำบลเชียงดาว
2. เทศบาลตำบลเมืองงาย
3. เทศบาลตำบลพระธาตุปู่ก่ำ
4. เทศบาลตำบลปิงโค้ง
5. เทศบาลตำบลเมืองนะ
6. เทศบาลตำบลทุ่งข้าวพวง
7. เทศบาลตำบลแม่นะ

องค์การบริหารส่วนตำบล 2 แห่ง คือ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงดาว
2. องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองคอง

ข้อมูลประชากร

อำเภอเชียงดาว มีจำนวนประชากร ทั้งหมดจำนวน 92,316 คน แยกเป็น ชาย 46,131 คน หญิง 46,185 คน จำนวนครัวเรือน 31,351 ครัวเรือน โดยแยกเป็นตำบล ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงจำนวนประชากร

ตำบล	จำนวนประชากร ชาย(คน)	จำนวนประชากร หญิง(คน)	รวม (คน)	จำนวนครัวเรือน
เชียงดาว	7,613	8,024	15,637	7,330
เมืองนะ	16,947	17,349	34,296	8,470
เมืองงาย	3,071	3,237	6,3๐8	2,872
แม่นะ	4,835	5,036	9,871	4,152
เมืองคอง	1,977	1,968	3,945	1,466
ปิงโค้ง	6,839	5,819	12,658	4,185
ทุ่งข้าวพวง	4,849	4,752	9,601	2,876
รวม	46,131	46,185	92,316	31,351

ที่มา: ข้อมูลจากสำนักทะเบียนอำเภอเชียงดาว ณ เดือนธันวาคม 2563

4) ด้านเศรษฐกิจ

-การเกษตรกรรม

อำเภอเชียงดาวมีเนื้อที่เกษตรกรรมทั้งสิ้น 101,077.50 ไร่ มีครอบครัวเกษตรกรจำนวน 10,094 ครอบครัว สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญแยกได้ ดังนี้ 1. ข้าวนาปี 11,237 ไร่ 2. พืชไร่ 33,557 ไร่ 3. พืชผัก 8,050 ไร่ 4. ไม้ผล 45,186 ไร่ และอื่นๆ 5,000 ไร่

-สถาบันเกษตรกร

1) กลุ่มเกษตรกร	จำนวน 9	กลุ่ม	สมาชิก 2,967	ราย
2) กลุ่มแม่บ้าน	จำนวน 19	กลุ่ม	สมาชิก 508	ราย
3) กลุ่มยุวเกษตรกร	จำนวน 9	กลุ่ม	สมาชิก 242	ราย
รวม	จำนวน 37	กลุ่ม	สมาชิก 3,717	ราย

-การอุตสาหกรรม

มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตดำเนินการและประกอบการจำนวน 21 แห่ง

ตารางที่ 2.2 ตารางแสดงจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม

ลำดับที่	ตำบล	จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม (แห่ง)
1	ทุ่งข้าวพวง	โรงเรียนแปรรูปอาหารกระป๋อง 1 แห่ง
2	เชียงดาว	ศูนย์ซ่อมรถยนต์โตโยต้า 1 แห่ง/รถยนต์อีซูซุ 1 แห่ง
3	เชียงดาว	โรงงานซีเมนต์บล็อด 1 แห่ง
4	เชียงดาว	โรงบ่มใบยา 2 แห่ง
5	เชียงดาว	โรงงานย้อมสี 1 แห่ง
6	เชียงดาว	โรงสีข้าวขนาดกลาง 3 แห่ง
7	เมืองงาย	โรงเลื่อยไม้ 1 แห่ง
8	เมืองงาย	โรงบ่มใบยา 1 แห่ง
9	เมืองงาย	โรงงานอุตสาหกรรมผงรูป 1 แห่ง
10	เมืองงาย	โรงสีข้าวขนาดกลาง 3 แห่ง
11	แม่นะ	โรงสีข้าวขนาดกลาง 2 แห่ง
12	เมืองนะ	โรงงานธนาชาติอุตสาหกรรมผงรูป 1 แห่ง
13	เมืองนะ	โรงสีข้าวขนาดกลาง 2 แห่ง

ที่มา: ข้อมูลจากสำนักทะเบียนอำเภอเชียงดาว ณ เดือนธันวาคม 2563

-การพาณิชย์

สถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ จำนวน 3 แห่ง

- 1) ปิมน้ำมัน ปตท.
- 2) ปิมน้ำมัน PT
- 3) ปิมน้ำมัน สหกรณ์การเกษตรเชิงดาว

-ธนาคาร 5 แห่ง

1. ธนาคารกรุงไทย สาขาเชิงดาว
2. ธนาคารออมสิน สาขาเชิงดาว
3. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเชิงดาว
4. ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาเชิงดาว

-การบริการและการท่องเที่ยว

1. มีโรงแรม จำนวน 2 แห่ง
2. มีสถานบริการ จำนวน 1 แห่ง
3. สถานประกอบการ จำนวน 42 แห่ง

การท่องเที่ยวมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่

1. ถ้ำเชิงดาว	7. พระสถูปเจดีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
2. ดอยหลวงเชิงดาว	8. น้ำตกศรีสังวาลย์
3. น้ำตกห้วยลึก	9. น้ำตกนางเพลิง
4. น้ำตกทุ่งแก้ว	10. อ่างเก็บน้ำโครงการพระราชดำริ ณ บ้านห้วยลึก
5. บ่อน้ำร้อนโป่งอาง	11. ท่าแพ-วังมัจฉา
6. น้ำตกแม่แมะ	12. จุดผ่อนปรนชายแดนไทย-เมียนมาร์ (กิวผาวอก)

5) การศึกษา สภาพทางสังคม วัฒนธรรม และการสาธารณสุข

-ระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)

กศน.มีอยู่ 7 ตำบล/แห่ง และ ศศธ. มี 18 แห่ง

- กลุ่มสนใจ 11 กลุ่ม

-วิชาชีพระยะสั้น 20 กลุ่ม

- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 66 แห่ง

- ห้องสมุดประชาชน 1 แห่ง

-การศึกษาอื่นๆ

1	โรงเรียนปริยัติธรรม	1	แห่ง
2	ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	6	แห่ง
3	หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล	7	แห่ง
4	โรงเรียนระดับประถมศึกษา	39	แห่ง
5	โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา	2	แห่ง

- การศึกษา และศิลปวัฒนธรรม

การศาสนา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธประมาณ 88 % ศาสนาอื่นๆ ประมาณ 12% มีสถาบันหรือองค์กรศาสนา ดังนี้

- 1) วัด ที่พักสงฆ์ จำนวน 85 แห่ง
- 2) ศาลเจ้า จำนวน 5 แห่ง
- 3) มัสยิด จำนวน 1 แห่ง
- 4) โบสถ์คริสต์ จำนวน 35 แห่ง

- ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

1) ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีสระเกล้าดำหัว ระหว่างวันที่ 13-15 เดือนเมษายนของทุกปีเป็นประเพณี อันดีงามของชาวเหนือที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา จะมีการสระเกล้าดำหัวผู้สูงอายุ หรือผู้ที่ตนเคารพนับถือ

2) ประเพณีเดือนยี่เป็ง หรือประเพณีลอยกระทง ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบสอง ของทุกปี ประชาชนไปทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ในตอนเช้า เวลากลางคืนจะมีการลอยกระทงตามแม่น้ำ ลำคลอง

3) ประเพณีเปรดพลี (เปตะพลี) เป็นประเพณีเดือนสิบสองเหนือ ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบสองของทุกปีมีการทำบุญให้กับญาติพี่น้องที่ได้เสียชีวิตไป โดยจะทำบุญถวายเครื่องไทยทานและฟังเทศน์ 1 กัณฑ์ ชื่อว่า กัณฑ์ เปรดพลี มีจุดประสงค์ว่า ในช่วงวันเพ็ญเดือนสิบสองเป็นช่วงที่พระเจ้าเปิดโลกให้สัตว์ทั้งหลายได้ใช้ชีวิตตามอัธยาศัย

4) ประเพณีตานก๋วยสลาก (สลากภัต)

-การสาธารณสุข

มีการให้บริการสาธารณสุข โดยมีสถานบริการดังนี้

1) โรงพยาบาลขนาด 90 เตียง	จำนวน 1 แห่ง
2) สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ	จำนวน 1 แห่ง
3) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล, หมู่บ้าน	จำนวน 13 แห่ง
4) สำนักงานส่วนมาลาเรีย	จำนวน 1 แห่ง
5) สถานพยาบาลของเอกชน (คลินิก)	จำนวน 9 แห่ง
6) ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	จำนวน 15 แห่ง

จำนวนบุคลากรทางด้านสาธารณสุข

1) แพทย์	จำนวน 6 คน	5) ทันตแพทย์	จำนวน 3 คน
2) เกษัชกร	จำนวน 6 คน	6) พยาบาล	จำนวน 44 คน
3) জন.สาธารณสุข	จำนวน 45 คน	7) জন.อื่นๆ	จำนวน 127 คน
4) อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)	จำนวน 1,510 คน		

-ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

มีสถานีตำรวจภูธร จำนวน 2 แห่ง ดังนี้

- 1) สถานีตำรวจภูธรเชียงดาว
- 2) สถานีตำรวจภูธรนาหวาย

6) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอและจังหวัด รวมทั้งการคมนาคม ภายในตำบล และหมู่บ้าน มีรายละเอียดดังนี้

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๗ สายเชียงใหม่ – ฝาง
2. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑๗๘ สายเชียงใหม่ – นาหวาย
3. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1322 สายแม่จาง – เปียงหลวง
4. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑๕๐ สายปัว – อำเภอพร้าว

5. ถนนสายบ้านเชียงดาว – เมืองคอง

6. ถนนสายบ้านแก่งปิ่นเต้า – บ้านปางมะโอ

7. ถนนสายบ้านห้วยโจ้ – บ้านแม่ซ้าย (ลูกวัง)

8. ถนนสายบ้านจอมคีรี – บ้านสันป่าเกี๊ยะ (ลูกวัง)

9. ถนนเลียบขายเข้านบ้านสบอ้อ – บ้านม่วงซ้อง

-การโทรคมนาคมติดต่อสื่อสาร

- มีที่การไปรษณีย์โทรเลข จำนวน ๑ แห่ง

- มีการให้บริการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ จำนวน 7,570 หมายเลข

- มีหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้าสังกัดการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่

1. สำนักงานบริการผู้ใช้ไฟฟ้าเชียงดาว

2. สำนักงานบริการผู้ใช้ไฟฟ้าเมืองงาย

-การสาธารณสุข

มีการประปาตามหมู่บ้าน ดังนี้

1. การประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 1 แห่ง

2. ประปาหมู่บ้าน จำนวน 64 แห่ง

แหล่งน้ำกิน-น้ำใช้ ประเภทอื่น

1. บ่อบาดาล จำนวน 36 บ่อ

2. บ่อน้ำตื้น จำนวน 5,640 บ่อ

3. ถังเก็บน้ำ จำนวน 553 บ่อ

7) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

-ดิน

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่มีราบลุ่มเชิงเขา และบริเวณสองฝั่งแม่น้ำปิงเหมาะแก่การเพาะปลูกการชะล้างทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ต้องมีการบำรุงดิน โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูก

-น้ำ

อำเภอเชียงดาวมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำปิง ซึ่งมีต้นกำเนิดระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเมียนมาร์

1. มีแม่น้ำและลำห้วยที่สำคัญ จำนวน 6 สาย
2. สระน้ำ จำนวน 41 แห่ง
3. ฝาย จำนวน 83 แห่ง

-ป่าไม้

อำเภอเชียงดาวมีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ แบ่งได้ ๒ ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

- (1) ป่าไม่ผลัดใบ เป็นป่าที่ประกอบด้วยไม้ส่วนใหญ่ที่มีใบทึบตลอดปี การผลัดใบค่อยเป็นค่อยไปเป็นลักษณะของป่าดงดิบ ป่าที่จัดอยู่ในประเภทนี้ ได้แก่
- (2) ป่าดงดิบ เป็นป่ารกทึบมองดูเขียวชอุ่มตลอดปี ปีพรรณไม้หนาแน่นในที่ชุ่มชื้นที่ลุ่มริมลำธาร และแม่น้ำ หากได้อยู่ในที่สูงกว่า 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลเรียกว่า ป่าดงดิบหรือป่าดงดิบเขา ป่าประเภทนี้พบในเขตตำบลแม่นะ ตำบลเมืองนะ ตำบลปิงโค้ง พันธุ์ไม้ที่ขึ้นในป่านี้ได้แก่ ไม้ยาง จำปี ตะเคียน ยมหอม มะยมป่า

8) ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

- อำเภอเชียงดาว มีพื้นที่ติดชายแดนประเทศเมียนมาร์ในพื้นที่ตำบลเมืองนะ และมีจุดผ่านแดนที่อยู่ในความดูแลของหน่วยทหาร คือ ช่องทางอนุญาตหนองเขียว ในความดูแลของหน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารม้าที่ 4 กองกำลังผาเมือง ซึ่งในปี พ.ศ.2563 ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2563 เป็นต้นมา ได้มีคำสั่งให้ปิดช่องทางอนุญาตหนองเขียว ไม่ให้มีการผ่านเข้าออกทุกกรณี เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

- ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว มีแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งได้รับการสำรวจและจัดทำทะเบียนควบคุมตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.5 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานเทศบาลตำบลแม่นะ

เทศบาลตำบลแม่นะ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของ อำเภอเชียงดาว และอยู่ทางทิศเหนือของ จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ 257.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 160,937.5 ไร่ มีทางหลวงสาย เชียงใหม่ – ฝาง หมายเลข 107 มีรูปร่างคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีด้านยาววางตัวอยู่ในแนวตะวันออก-ตะวันตก ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง และที่ราบระหว่างหุบเขา ด้านทิศตะวันตกมีแนวเทือกเขาที่วางตัวอยู่ในแนวตะวันตก-ตะวันออกปกคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมด ด้านทิศตะวันออกมีแนวเทือกเขาที่วางตัวอยู่ในแนวตะวันออกเฉียงเหนือ-ตะวันตกเฉียงใต้ปกคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมด มีที่ราบเป็นแอ่งในแนวเหนือ-

ใต้ ก้นอยู่ตอนกลางระหว่างแนวเทือกเขาทั้งสองด้าน มีป่าไม้ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีทางน้ำหลัก คือ น้ำแม่ณะ ที่ไหลจากเทือกเขาด้านตะวันตกลงสู่ที่ราบ นอกนั้นเป็นลำน้ำสาขา รวมทั้งห้วยขนาดเล็กที่ ไหลลงสู่แอ่งและที่ราบก่อนไหลลงสู่ แม่น้ำปิง ในที่สุด

หมู่บ้านในเทศบาลตำบลแม่ณะ มีทั้งหมด 13 หมู่บ้าน

- หมู่ที่ 1 บ้านป่าบง
- หมู่ที่ 2 บ้านแม่ณะ
- หมู่ที่ 3 บ้านจอมคีรี
- หมู่ที่ 4 บ้านห้วยโจ้
- หมู่ที่ 5 บ้านแม่ยะ
- หมู่ที่ 6 บ้านสบคาบ
- หมู่ที่ 7 บ้านสบอ้อ
- หมู่ที่ 8 บ้านแม่ฮ้อใน
- หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ
- หมู่ที่ 10 บ้านแก่งปันเต้า
- หมู่ที่ 11 บ้านแม่เมะ
- หมู่ที่ 12 บ้านสันป่าเกี๊ยะ
- หมู่ที่ 13 บ้านแม่ซ้าย

ที่ทำการเทศบาลตำบลแม่ณะ

ปัจจุบันเป็นเทศบาลขนาดกลาง ณ วันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2553 ตั้งอยู่ที่ 333 หมู่ 1 ตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โทรศัพท์ 053-046994-5, 093-3299480 โทรสาร 053-046953

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะอากาศมีลักษณะร้อนชื้น อากาศเปลี่ยนแปลงไปตามฤดู ซึ่งมี 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม อากาศร้อนและแห้งแล้ง แต่บางครั้งอาจมีอากาศเย็น ประมาณเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคมจะเกิดพายุฝนฟ้าคะนอง และลมกระโชกแรงให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนทุกปี เรียกว่า “พายุฤดูร้อน” อากาศร้อน จะมีอุณหภูมิระหว่าง 35 – 39 องศาเซลเซียส ร้อนจัด มีอุณหภูมิประมาณ 40 องศาเซลเซียสขึ้นไป

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ฝนตกมากในช่วงเดือน พฤษภาคม – ตุลาคม แต่อาจเกิด “ช่วงฝนทิ้ง” ซึ่งอาจนานประมาณ 1 – 2 สัปดาห์หรือบางปีอาจเกิดขึ้นรุนแรงและมีฝนน้อยนานนับเดือน ในเดือนกรกฎาคม แต่ในเขตตำบลแม่่นะไม่เคยเกิดอุทกภัยรุนแรง มีฝนตกเฉลี่ยประมาณ 800 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ในช่วงกลางเดือนตุลาคมหนาว 1 – 2 สัปดาห์ เป็นช่วงเปลี่ยนฤดูจาก ฤดูฝน เป็น ฤดูหนาว อากาศแปรปรวนไม่แน่นอน อาจเริ่มมีอากาศเย็นหรืออาจยังมีฝนฟ้าคะนอง อากาศหนาวอุณหภูมิต่ำสุด ประมาณ 10 องศา

ลักษณะของดิน

ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย ประมาณ 75 % ดินลูกรัง ประมาณ 15% ดินเหนียว ประมาณ 10 % สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินในตำบลแม่่นะ ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ ได้แก่ พื้นที่ด้านตะวันตกและตะวันออกของตำบล ส่วนพื้นที่บริเวณตอนกลางของตำบล ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เกษตรกรรมในลักษณะของ ไม้ผล และนาข้าว

ลักษณะของแหล่งน้ำ

มีแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับ อุปโภค-บริโภค จำนวน ๕ แห่ง แหล่งน้ำทั้ง ๕ แห่ง เคยเป็นแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและเทศบาลตำบลได้ดำเนินการปรับปรุงก่อสร้างขึ้นใหม่เพื่อเพียงพอกับการอุปโภคและบริโภคของประชาชน ดังนี้

ห้วย/ลำธาร	5	แห่ง	สระน้ำ	2	แห่ง
หนองน้ำ/บึง	5	แห่ง	บ่อน้ำตื้น	-	แห่ง
ลำคลอง	-	แห่ง	บ่อบาดาล	-	แห่ง

บึง	-	แห่ง	อ่างเก็บน้ำ	-	แห่ง
แม่น้ำ	2	แห่ง	ฝาย	-	แห่ง
อื่นๆ	-	แห่ง	เหมือง	-	แห่ง

ลักษณะของไม้และป่าไม้

ในเขตเทศบาลตำบลแม่นะ มีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ มีต้นไม้ที่ชาวบ้านปลูกลักษณะของไม้เป็นไม้ยืนต้น และผลัดใบ

ด้านการเมือง การปกครอง

เทศบาลตำบลได้จัดตั้งหมู่บ้านเขตเทศบาลตำบล มีทั้งหมด 13 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านมีกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน 13 คน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านละ 2 คน ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างของเทศบาลตำบล ประชาชนให้ความร่วมมือด้านการเลือกตั้งเป็นอย่างดี ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเทศบาลตำบลก็ได้พยายามแก้ไข โดยเรื่องจากการประชุมประชาคมท้องถิ่นทุกชุมชนในเขตเทศบาลตำบล ในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบล จากผลการประชุมทุกครั้งที่เทศบาลตำบลจัดขึ้น มีประชาชนสนใจเข้าร่วมประชุมรวมทั้งแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย ส่งผลให้เทศบาลตำบลดำเนินงานตามความต้องการของประชาชน และประชาชนได้รับประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตำบล นอกจากนี้ เทศบาลตำบลได้จัดโครงการอบรมศึกษา ดูงาน ของคณะผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาลตำบล พนักงานเทศบาลตำบล โครงการอื่นๆ สำหรับประชาชนอีกหลายโครงการ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาพัฒนาเทศบาลตำบลให้เจริญเท่าเทียมกับเทศบาลตำบลอื่นๆ และเทศบาลตำบล มีโครงการจัดซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

เขตการปกครอง

ตำบลแม่นะ มีเนื้อที่ 257.5 ตารางกิโลเมตร หรือจำนวน 160,937.5 ไร่ ห่างจากตัวอำเภอเชียงดาวประมาณ 10 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 70 กิโลเมตร

อาณาเขตของเทศบาลตำบลแม่นะ

มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลอินทิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตป่าสงวนและเขตอนุรักษ์สัตว์ป่า ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตนวนอุทยานแห่งชาติ ตำบลเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ตำบลแม่นะ แบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 13 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านป่าบง
- หมู่ที่ 2 บ้านแม่นะ
- หมู่ที่ 3 บ้านจอมคีรี
- หมู่ที่ 4 บ้านห้วยโจ้
- หมู่ที่ 5 บ้านแม่ยะ
- หมู่ที่ 6 บ้านสบคาบ
- หมู่ที่ 7 บ้านสบอ้อ
- หมู่ที่ 8 บ้านแม่ฮ้อใน
- หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ
- หมู่ที่ 10 บ้านแก่งปันเต้า
- หมู่ที่ 11 บ้านแม่แมะ
- หมู่ที่ 12 บ้านสันป่าเกี๊ยะ
- หมู่ที่ 13 บ้านแม่ซ้าย

การเลือกตั้ง

ตำบลแม่นะได้แบ่งเขตการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบล ออกเป็น 1 เขตเลือกตั้ง และสมาชิกสภาออกเป็น 2 เขต ดังนี้

- นายกเทศบาลตำบลแม่นะ

- เขตเลือกตั้งที่ 1 ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 – 13

- สมาชิกสภาเทศบาลตำบล

- เขตเลือกตั้งที่ 1 ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 , หมู่ที่ 2, หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 11, หมู่ที่ 12, หมู่ที่ 13

- เขตเลือกตั้งที่ 2 ประกอบด้วย หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 5, หมู่ที่ 6, หมู่ที่ 7, หมู่ที่ 8, หมู่ที่ 9, หมู่ที่

10

ประชาชนในเขตตำบลแม่นะส่วนใหญ่ร่วมกิจกรรมทางการเมืองเสมอมาและประชาชนในเขตตำบลแม่นะยังมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การช่วยเหลืองานเทศบาลตำบล เสนอแนะในกิจกรรมของเทศบาลตำบลในการดำเนินงานต่างๆ เช่น การประชุมประชาคมในการจัดแผนพัฒนา แผนชุมชนประจำปี ฯลฯ

จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ข้อมูลเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2562)

ตารางที่ 2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	หญิง	ชาย
1	หมู่ที่ ๑ บ้านป่าบง	448	425	476
2	หมู่ที่ ๒ บ้านแม่นะ	550	640	708
3	หมู่ที่ 3 บ้านจอมศรี	449	544	578
4	หมู่ที่ 4 บ้านห้วยไจ้	406	416	435
5	หมู่ที่ 5 บ้านแม่ยะ	368	484	479
6	หมู่ที่ 6 บ้านสบคาบ	333	354	378
7	หมู่ที่ 7 บ้านสบอ้อ	256	280	303
8	หมู่ที่ 8 บ้านแม่ฮ้อใน	588	762	779
9	หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ	233	130	108

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	หญิง	ชาย
10	หมู่ที่ 10 บ้านแก่งปันเต้า	94	91	87
11	หมู่ที่ 11 บ้านแม่เมะ	187	297	298
12	หมู่ที่ 12 บ้านสันป่าเกี๊ยะ	204	356	367
13	หมู่ที่ 13 บ้านแม่ซ้าย	58	36	43
รวม		4,174	4,815	5,039

ที่มา: เทศบาลตำบลแม่นะ, 2563

- จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 7,389 คน

สภาพทางสังคม

การศึกษา

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานพบว่า ประชากรอายุ 15 – 60 ปีเต็ม ร้อยละ 99 อ่าน เขียนภาษาไทยและคิดเลขอย่างง่ายได้ เด็กอายุ 6 – 14 ปี ร้อยละ 100 ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือเทียบเท่า และที่ไม่ได้เรียนต่อมีงานทำ ร้อยละ 80 ด้านการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ปัญหาคือ ยังไม่สามารถที่จะแข่งขันกับเมืองใหญ่ๆ ได้ การแก้ปัญหาของเทศบาลตำบลแม่นะ ได้จัดกิจกรรมให้กับเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การสนับสนุนอาหารเสริมนม อาหารกลางวัน ในกับทางโรงเรียนในเขตพื้นที่ และร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ กับทางโรงเรียน

มีสถานศึกษารวมทั้งหมด 16 แห่ง แบ่งเป็นระดับการศึกษาดังนี้

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 6 แห่ง จำนวนเด็ก 229 คน
- โรงเรียนระดับประถมศึกษา 10 แห่ง จำนวนนักเรียน 737 คน
- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1 แห่ง จำนวนนักเรียน 236 คน

สาธารณสุข

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานพบว่า ประชาชนส่วนมากมีสุขภาพที่ดี มีการคัดกรองสุขภาพให้กับประชาชนกลุ่มเสี่ยง โรคที่มักเกิดแก่ประชากรในชุมชน เช่นกัน ได้แก่ โรคความดัน เบาหวาน โรคเอดส์ โรคไข้เลือดออก มือ-ปาก-เท้าในเด็ก และโรคอื่นๆ อีกมาก มีสถิติเข้ารับการรักษาพยาบาล ปัญหาคือประชาชนบางราย ไม่ยอมไปคัดกรองหรือตรวจสุขภาพประจำปี การแก้ไขปัญหา คือ เทศบาลและหน่วยงานสาธารณสุข โรงพยาบาล ได้จัดกิจกรรมร่วมมือกันณรงค์ให้ชุมชนเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ซึ่งก็ได้ผลในระดับหนึ่ง ประชาชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่ต้องเป็นการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน บางครัวเรือนไม่ได้กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ การใช้ยาเพื่อบำบัดอาการเจ็บป่วยที่ไม่เหมาะสม การออกกำลังกายยังไม่สม่ำเสมอ และประชากรส่วนมากไม่ได้รับการตรวจสุขภาพ ปัญหาเหล่านี้เทศบาลตำบลแม่ะ พยายามอย่างยิ่งที่จะแก้ไข โดยร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแม่ะ จัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา

มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 แห่ง ประกอบด้วย

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่ะ เขตบริการ หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 11, 12 และ 13
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสบอ้อ เขตบริการ หมู่ที่ 5, 6, 7, 8, 9 และ 10

อาชญากรรม

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานพบว่า ส่วนมากครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาคือจากข้อมูลที่สำรวจพบว่า มีบางครัวเรือน ที่ไม่มีการป้องกันอุบัติเหตุ อาชญากรรม วิธีการแก้ปัญหาของเทศบาลตำบลที่สามารถดำเนินการได้ตามอำนาจหน้าที่และงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด คือการทำป้ายลูกศรบอกทาง รวมทั้งได้ตั้งจุดตรวจ จุดสกัด จุดบริการ ในช่วงเทศกาลที่มีวันหยุดหลายวันเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชน แต่ปัญหาที่พบเป็นประจำคือการทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่น โดยเฉพาะในสถานที่จัดงานดนตรี งานมหรสพ เป็นปัญหาที่ชุมชนได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก การแก้ไขปัญหา คือการแจ้งเตือนให้ผู้ปกครองดูแลบุตรหลานของตน ประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงผลกระทบ ผลเสียหาย และโทษที่ได้รับจากการเกิดเหตุทะเลาะวิวาท การขอความร่วมมือไปยังผู้นำการขอกำลังจากผู้นำ อปพร. เพื่อระงับเหตุไม่ให้เกิดความรุนแรง แต่จะไม่ให้เกิดขึ้นเลยยังเป็นปัญหาที่ปัจจุบันไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ ทั้งที่มีการร่วมมือกันหลายฝ่าย เป็นเรื่องที่ทางเทศบาลตำบล จะต้องหาวิธีที่จะแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนต่อไปตามอำนาจหน้าที่ที่สามารถดำเนินการได้

ยาเสพติด

ปัญหาเสพติดในชุมชนของเทศบาลตำบล ทางสถานีตำรวจภูธร อำเภอเชียงดาว ได้เข้ามาสำรวจพร้อมดำเนินการเอง ทั้งนี้ หน่วยงานของเทศบาลตำบลที่ช่วยสอดส่องดูแลอยู่เป็นประจำ การแก้ไขปัญหามหาของเทศบาลตำบลสามารถทำได้เฉพาะตามอำนาจหน้าที่เท่านั้น เช่น การณรงค์ การประชาสัมพันธ์ การแจ้งเบาะแส การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ ก็เป็นเรื่องของอำเภอหรือตำรวจแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ เทศบาลตำบลก็ได้ให้ความร่วมมือมาโดยตลอด

การสังคมสงเคราะห์

เทศบาลตำบลแม่นะ ได้ดำเนินการด้านสังคมสงเคราะห์ ดังนี้

1. ดำเนินการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเอดส์
2. รับลงทะเบียนและประสานโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด
3. ประสานการทำบัตรผู้พิการ

ระบบบริการพื้นฐาน

ในเขตเทศบาลตำบลแม่นะ มีระบบบริการพื้นฐาน ดังนี้

1. เส้นทางคมนาคม

ในเขตเทศบาลตำบลแม่นะ มีเส้นทางคมนาคมในพื้นที่ตำบลแม่นะที่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ร้อยละ ๗๐ เป้าหมายคือต้องการให้ได้มากกว่านี้หรือร้อยละ ๑๐๐ โดยผู้บริหารมีนโยบายที่จะดำเนินการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กทุกสาย ปัญหาคือ เทศบาลตำบลแม่นะ ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากงบประมาณมีน้อยและบางพื้นที่ยังไม่เป็นที่สาธารณะ จะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อต้องเป็นที่สาธารณะ ปัจจุบันตำบลแม่นะมีเส้นทางคมนาคม ดังนี้

1.1 ถนน การคมนาคม การจราจร

ถนนของท้องถิ่น เทศบาลตำบลแม่นะ จำนวน 34 สาย

สภาพถนน คอนกรีต จำนวน 11 สาย ระยะทาง 195.34 กม.

ลาดยาง จำนวน 2 สาย ระยะทาง 479 กม.

มีลูกรังทางเข้าหมู่บ้านบนพื้นที่สูง

1.2 การไฟฟ้า

การขยายเขตไฟฟ้า ปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน คิดเป็น 90 เปอร์เซ็นต์ ปัญหาคือไฟฟ้าส่องสว่างทางหรือที่สาธารณะยังไม่สามารถดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ได้ทั้งหมด เนื่องจากพื้นที่ที่มีความต้องการให้ติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างนั้นยังไม่ใช่ที่สาธารณะ เทศบาลตำบลแม่ณะจึงไม่สามารถดำเนินการได้เช่นเดียวกับถนน การแก้ปัญหาคือ ประสานความร่วมมือกันหลายๆ ฝ่าย เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ และวิธีการที่จะดำเนินการแก้ไขอย่างไร ทั้งนี้ เทศบาลตำบลแม่ณะ ก็ได้ตั้งงบประมาณในส่วนนี้ไว้แล้ว และได้แจ้งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบถึงเหตุผลเพื่อที่จะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน ปัจจุบันในเขตเทศบาลมีไฟฟ้าใช้ ดังนี้

จำนวนครัวเรือนที่ใช้ไฟฟ้า 3,563 หลังคาเรือน

ไฟฟ้าสาธารณะ จำนวน 357 จุด ยังไม่ครอบคลุมทุกสาย

1.3 การประปา

ในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่ณะมีระบบประปาภูเขาโดยการดูแลของแต่ละหมู่บ้าน สามารถให้บริการได้ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน คิดเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ และมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ปัญหาคือน้ำใช้ไม่เพียงพอ สาเหตุเนื่องจากกำลังส่งของน้ำน้อย การขยายเขตของบ้านเรือนมีเพิ่มมากขึ้นทุกปี และน้ำจะมีใช้ไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้งช่วงประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ต้องใช้งบประมาณสูงมากในการดำเนินการ การแก้ปัญหาคือ การพิจารณาโครงการต่างๆ ที่ไม่สามารถดำเนินการได้นั้น เช่น โครงการก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้าน โครงการก่อสร้างถังน้ำกลางประจำหมู่บ้าน ฯลฯ เทศบาลตำบลก็ได้้นำบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงท้องถิ่น (ด้านการเกษตรและแหล่งน้ำ) เพื่อขออนุมัติจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีงบประมาณและความจำเป็นก็สามารถดำเนินโครงการได้ต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนต่อไป

1.4 โทรศัพท์

จำนวนโทรศัพท์สาธารณะในเขตพื้นที่ จำนวน - หมายเลข

จำนวนโทรศัพท์ส่วนบุคคล จำนวน 5,789 หมายเลข

จำนวนชุมสายโทรศัพท์จำนวน

จำนวน 1 ชุมสาย

หอกระจายข่าวในพื้นที่ให้บริการได้ครอบคลุมร้อยละ ๑๐๐ ของพื้นที่ตำบลแม่ณะ

1.5 ไปรษณีย์หรือการสื่อสารหรือการขนส่ง และวัสดุ ครุภัณฑ์

มีไปรษณีย์ในพื้นที่ อำเภอเชียงดาว จำนวน 1 แห่ง ให้บริการ เวลา 08.00 – 16.00 น. ในวันจันทร์ – เสาร์ (วันเสาร์ครึ่งวัน) หยุดวันอาทิตย์

ระบบเศรษฐกิจ

การเกษตร

ประชากรในเขตเทศบาลตำบลแม่ณะ ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ลำไย มะม่วง ถั่วลิสง พริก กระเทียม หอมแดง ดังนี้

- อาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรทั้งหมด
- อาชีพเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 5 ของจำนวนประชากรทั้งหมด
- อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 8 ของจำนวนประชากรทั้งหมด
- อาชีพค้าขาย ร้อยละ 9 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

การประมง

(ในเทศบาลตำบลแม่ณะไม่มีการประมง)

การปศุสัตว์

เป็นการประกอบการในลักษณะเลี้ยงในครัวเรือนเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม เช่น การเลี้ยงไก่ เป็ด โค สุกร กระบือ จำนวนสัตว์ในพื้นที่โดยประมาณ ดังนี้

โค 500 ตัว กระบือ 10 ตัว สุกร 1,000 ตัว เป็ด 300 ตัว ไก่ 6,000 ตัว

การบริการ

โรงแรม/รีสอร์ท 10 แห่ง

ร้านอาหาร 20 แห่ง

โรงพยาบาล - แห่ง

สถานีขนส่ง - แห่ง

การท่องเที่ยว

ในเขตเทศบาลมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น วัดพระธาตุสามเงา หมู่บ้านโฮมสเตย์แม่เมะ หน่วยจัดการต้นน้ำแม่ตะมาน สวนบัวชมพู

อุตสาหกรรม

ไม่มีกิจการอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่

การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ

ธนาคาร - แห่ง สถานีบริการน้ำมัน (ปั๊มหลอด) 5 แห่ง

บริษัท - แห่ง ศูนย์การค้า/ห้างสรรพสินค้า - แห่ง

ห้างหุ้นส่วนจำกัด - แห่ง ตลาดสด - แห่ง

ร้านค้าต่างๆ 20 แห่ง โรงฆ่าสัตว์ - แห่ง

ซูเปอร์มาเก็ต - แห่ง

แรงงาน

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานพบว่า ประชากรที่มีอายุ 15 – 60 ปี อยู่ในกำลังแรงงาน ร้อยละ ๙๕ เมื่อเทียบกับอัตราส่วนกับจังหวัด ร้อยละ 73.99 ซึ่งสูงกว่ามาก แต่ค่าแรงในพื้นที่ต่ำกว่าระดับจังหวัด โดยเฉพาะแรงงานด้านการเกษตร ประชากรอายุระหว่าง 25 – 50 ปี บางส่วน ไปรับจ้างทำงานนอกพื้นที่ รวมทั้งแรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศ ปัญหาที่พบคือ ประชากรต้องไปทำงานนอกพื้นที่ในเมืองที่มีโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ห้างร้านใหญ่ๆ เพราะในพื้นที่มีการจ้างแรงงานน้อย เพราะพื้นที่ส่วนมากเป็นที่อยู่อาศัย ปัญหานี้ยังไม่สามารถแก้ไขได้

ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

การนับถือศาสนา

ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 100

วัด 10 แห่ง

ไม่มีสำนักสงฆ์

ประเพณีและงานประจำปี

- ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประมาณเดือน มกราคม
- ประเพณีวันสงกรานต์ ประมาณเดือน เมษายน
- ประเพณีสงกรานต์น้ำพระธาตุ ประมาณเดือน พฤษภาคม ถึง มิถุนายน
- ประเพณีสลากภัต ประมาณเดือน กันยายน ถึง ตุลาคม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนในเขตตำบลแม่นะได้อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ วิธีการทำเครื่องจักสาร สำหรับใช้ในครัวเรือน และภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรและการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน

สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก

ประชาชนในเขตตำบลแม่นะ ได้ผลิตของใช้พื้นเมืองขึ้นใช้ในครัวเรือนและเหลือเอาไว้จำหน่ายบ้าง ได้แก่ เครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่

ทรัพยากรธรรมชาติ

น้ำที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภค เป็นน้ำที่ได้จากน้ำฝน และน้ำประปา ซึ่งจะต้องนำมาผ่านกระบวนการของ ระบบประปา สำหรับน้ำใต้ดินมีปริมาณน้อย ไม่สามารถนำขึ้นมาใช้ให้พอเพียงได้ และบางแห่งเค็ม ไม่สามารถใช้ดื่มและอุปโภคได้

ป่าไม้ในเขตตำบลแม่นะมีลักษณะของป่าดงดิบทั่วไป มักเป็นป่าดิบ ประกอบด้วยพันธุ์ไม้มากมายหลายร้อยชนิด ต้นไม้ขึ้นบนซึ่งส่วนใหญ่ มักมีลำต้นสูง และมีขนาดใหญ่ ถัดลงมาก็เป็นต้นไม้ขนาดเล็กและขนาดกลาง ซึ่งสามารถขึ้นอยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ได้ พื้นป่ามักรกทึบ และประกอบด้วยไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก กระจ่าง หวาย ไม้ไผ่ต่างๆ บนลำต้นมีพันธุ์ไม้จำพวกเถาวัลย์ในป่าชนิดนี้มากกว่าในป่าชนิดอื่นๆ ไม้พื้นล่าง ที่มีในป่าชนิดนี้มี ไม้ไผ่ หลายชนิด และมีภูมิอากาศร้อนชื้นทุกด้าน

คุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

ในพื้นที่ของตำบลแม่นะส่วนมากเป็นพื้นที่สำหรับเพาะปลูก ที่อยู่อาศัย ร้านค้า สถานประกอบการ ตามลำดับ และมีพื้นที่เพียงเล็กน้อยที่เป็นพื้นที่สาธารณะ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ก็ได้แก่ ดิน น้ำ ต้นไม้ อากาศที่ไม่มีมลพิษ ปัญหาคือ เนื่องจากว่าพื้นที่บางส่วนเป็นดินเค็ม น้ำใต้ดินก็เค็ม หรือไม่ก็เป็นน้ำกร่อย ไม่สามารถที่จะนำน้ำจากใต้ดินมาใช้ในการอุปโภค-บริโภคได้ ต้องอาศัยน้ำดิบจากแหล่งอื่น และน้ำฝนน้ำในการเกษตรก็ต้องรอฤดูฝน มีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ ปัญหาคือ ยังไม่สามารถหาแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรได้เพิ่มขึ้น เพราะพื้นที่ส่วนมากเป็นของประชาชน เอกชน และงบประมาณในการบริหารงานมีน้อย การแก้ไขปัญหา เทศบาลตำบลแม่นะได้ส่งโครงการไปขอรับสนับสนุนงบประมาณจาก หน่วยงานต่างๆ เช่น โครงการก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้าน โครงการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่างๆ ในพื้นที่ของตนเองและที่สาธารณะรวมทั้งปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของตำบลให้ร่มรื่นสวยงาม ให้เป็นเมืองน่าอยู่ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน

2.6 แม่ณะ: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

เทศบาลตำบลแม่ณะ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเชียงดาว หากจะค้นหารากเหง้าของแม่ณะ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงดาวจึงจะสามารถมาติดต่อเรื่องราวได้อย่างสมบูรณ์ ดังที่ได้นำเสนอประวัติศาสตร์เชียงดาวไว้ในหัวข้อก่อนหน้านี้ เทศบาลตำบลแม่ณะตั้งอยู่ทางตอนใต้ของอำเภอเชียงดาว จากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ คงไม่มีใครรู้รากเหง้าของคนแม่ณะว่ามีเชื้อสายมาจากหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ ก่อนหน้าที่จะถูกเปลี่ยนชื่อเป็นแม่ณะตามชื่อของลำห้วย ชุมชนแห่งนี้เคยถูกเรียกว่าเป็นหมู่บ้านลัวะ ลัวะเป็นคำที่ทางราชการใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชื่อว่า ละว้า เมื่อดูจากประวัติศาสตร์ของเชียงดาว ละว้าคือเป็นชาติพันธุ์ดั้งเดิมเก่าแก่ที่อาศัยอยู่ตามแถบบริเวณแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำโขง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองที่อาศัยกระจัดกระจายตามพื้นที่เทือกเขาถนนธงชัย ในแถบจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่เป็นส่วนใหญ่

จากประวัติศาสตร์ตำนานเก่าแก่ของชนชาติละว้าได้เล่าไว้ว่า ครั้งหนึ่งเคยเป็นชนชาติที่เป็นเจ้าของดินแดนลุ่มน้ำปิง ก่อนที่ชนชาติไทยจะเข้ามาครอบครองในเวลาต่อมา นายทหารชนเผ่าบ้านทีกไว้ว่า 1,300 ปี ก่อนที่พวกมอญจะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่เขตลุ่มน้ำปิง บรรพบุรุษของละว้าได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว ระหว่างหรือที่คนไทยภาคเหนือเรียกว่า ลัวะ เชื่อกันว่าอพยพมาจากทางตอนใต้ของไทย มลายา หรือเขมรเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา บางคนเชื่อว่า ลัวะ เป็นเชื้อสายเดียวกับพวกว้าที่อยู่ทางตอนเหนือของเมียนมาร์และตอนใต้ของมณฑลยูนนานในประเทศจีน เพราะมีความคล้ายคลึงทางด้านภาษา ลักษณะรูปร่างและการแต่งกาย นอกจากนี้ยังมีการบอกอีกว่า ชาติพันธุ์ ลัวะ ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตเมืองเชียงใหม่เมื่อประมาณ 900 ปีที่ผ่านมา พวกมอญจากลพบุรีซึ่งเป็นผู้สร้างเมืองลำพูนและลำปาง ได้รุกรานพวก ลัวะ จนต้องหนีไปอยู่บนภูเขา ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 18 ชนชาติไทยได้อพยพเข้าสู่ดินแดนแถบนี้ ตีพวกมอญแตกพ่ายไปและมีสัมพันธไมตรีกับพวกลัวะ

ลัวะ เองก็เชื่อว่า บรรพบุรุษของเขาเคยอาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่ และเป็นผู้สร้างวัดเจดีย์หลวง ก่อนที่ไทยจะเข้าสู่ดินแดนแถบนี้ และที่สำคัญ ลัวะ มีกษัตริย์ของตนเองและองค์สุดท้ายคือขุนหลวงวิลังคะ ซึ่งถูกพระนางจามเทวีกษัตริย์มอญแห่งนครหริภุญชัยตีแตกพ่ายไปอยู่บนป่าเขา ทุกวันนี้เรายังเห็นชุมชน ลัวะ ที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ในหลายพื้นที่ในเขตภาคเหนือ แต่ในอีกหลายหมู่บ้านหลายชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะเริ่มเลือนลางสูญหายไปตามกาลเวลา ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าพื้นที่แต่ละชุมชนนั้นมีบริบทที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน หรือการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม(องอาจ เดชา, 2555) ซึ่งอาจมีส่วนทำให้วิถีชุมชนดั้งเดิมเปลี่ยนตามไปด้วยเช่นเดียวกับหลายๆชุมชนในเทศบาลตำบลแม่ณะ

ที่ได้นิยามตนเองว่าเป็นคนพื้นเมือง แทนการนิยามว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ หรือแม้กระทั่งผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนก็ไม่สามารถบอกได้ว่าตัวเองสืบเชื้อสายมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ใด มีแต่เพียงเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่จะทำให้สืบสาวได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเทศบาลแม่นะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใด

วัฒนธรรมที่มีการผสมผสาน และเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ส่งผลต่ออัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่สามารถจะถูกกลืนกลายได้ด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรมและเหตุผลของนโยบายรัฐ จนทำให้ไม่สามารถต่างความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองได้ แต่กลับต้องไปอ้างอิงกับอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่และการเรียกตนเองว่าเป็น คนเมือง Joel Sawat Selway (2564) ได้อธิบายว่า คนเมือง หากแปลตามตรงตามความหมายจะหมายถึง “ประชาชนของเมือง” คนเมืองเป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มคนที่อยู่ในภาคเหนือ ซึ่งต้นกำเนิดทางประวัติศาสตร์และนัยยะทางการเมืองแตกต่างกันไป เมื่อสยามผนวกดินแดนเข้ากับอาณาจักรล้านนาเป็นครั้งแรกในปี 2442 ชนชั้นนำสยามยังเรียกพวกเขาว่าลาว การผนวกรวมชาวล้านนาเข้ามาอยู่ในอัตลักษณ์ชาติไทยถือว่าประสบความสำเร็จ และสามารถทำให้กลุ่มชาติพันธุ์บางส่วนได้ถูกกลืนกลายด้วยนโยบายรัฐ และถูกกลืนกลายด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

